

межі [Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права. — М.: Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 1998. — 353 с.].

Наявність презумпції добросовісності в цивільному праві і деяких публічно-правових галузях логічно обґрунтовує існування аналогічної презумпції в процесуальній сфері. Цивільне процесуальне право, як відмічає М.К. Юков, має генетичні і функціональні зв'язки з цивільним правом, одним з проявів яких, на думку Ю.О. Серикова, цілком можливо вважати презумпцію процесуальної добросовісності чинною і в цивільному судочинстві [Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве / науч. ред. В.В. Ярков. — М.: Волтерс Клувер, 2008. — 184 с.].

Як зазначається в науковій літературі, зловживання правом — це свого роду спотворення права. У цьому випадку особа надає своїм діям повну видимість юридичної правильності, використовуючи насправді свої права, окремі норми й інститути права в цілях, які є протилежними тим, що переслідує позитивне право. Зловживання правом — це своєрідне перефарбування незаконних дій у дії, що зовнішньо є законними. У такій ситуації особа має на своєму боці певне право, користується його підтримкою і одночасно має проти себе всю правову систему в цілому.

Слід також відзначити, що українські дослідники стверджують взагалі про наявність принципу добросовісності учасників цивільних процесуальних правовідносин [Павленко Д.Г. Добросовісність сторін як принцип господарського процесуального права / Д. Павленко // Юридичний журнал. — 2005. — № 5. — С.118-124.].

Яніцька І.А.

*к.ю.н. асистент кафедри цивільного процесу
Національний Університет «Одеська юридична академія»*

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У СПРАВАХ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ ЧИ ПІКЛУВАННЯ НАД ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Справи, пов'язані з позбавленням батьківських прав, поновленням батьківських прав, усиновленням, встановленням опіки і піклу-

вання над дітьми, тематично належать до однієї категорії справ, що виникають із сімейних правовідносин, та мають свою специфіку порівняно з більшістю інших категорій цивільних справ, оскільки всі вони фактично пов'язані з вирішенням долі дітей. Якісне забезпечення прав дітей можливо виключно за умови професійного, добросовісного та сумлінного виконання своїх обов'язків посадовими особами та іншими працівниками, які задіяні в роботі системи державних органів. Це стосується як суддів, так і тих працівників державних органів, які мають повноваження від імені держави здійснювати представництво прав дітей у судах. Адже не варто забувати, що діяльність судів суворо регламентована процесуальним законодавством, а робота суду із забезпечення суб'єктивних прав і свобод, так само як і механізм контролю за якістю роботи суду, потребує обов'язкового ініціювання з боку зацікавленої сторони.

Разом з тим, добросовістність та відсутність зловживання повинна характеризувати дії всіх учасників цивільного процесу у справах, що виникають із сімейних правовідносин.

Відповідно до українського законодавства встановлення опіки над малолітньою особою або встановлення піклування над неповнолітньою особою можливо в судовому порядку лише в тому разі, якщо під час розгляду судом будь-якої пов'язаної з дитиною справи стане відомо, що дитина позбавлена батьківського піклування (ч.ч. 3, 4 ст. 60 ЦК України) [1]. У СК України [2] також міститься норма (ч. 3 ст. 243), відповідно до якої опіка чи піклування над дитиною встановлюється органом опіки і піклування, а також судом у випадках, передбачених ЦК України. У всіх інших випадках встановлення опіки або піклування над особою, яка має статус дитини, позбавленої батьківського піклування, або дитини-сироти, відбувається за рішенням органу опіки і піклування. Таке рішення органу опіки і піклування може бути оскаржено в судовому порядку.

Вирішуючи питання про призначення опікуна чи піклувальника, суд залучає до участі органи опіки і піклування для надання висновків. У свою чергу, даний орган зобов'язаний надати суду висновки про необхідність встановлення опіки і піклування щодо дитини, а також висновок щодо кандидатур опікунів та піклувальників.

Справи щодо встановлення опіки чи піклування над дітьми, позбавленими батьківського піклування, підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства за правилами або позовного (при одночасному розгляді позовної заяви щодо позбавлення батьківських прав або відібрання у батьків дитини без позбавлення батьківських

прав), або окремого провадження (при одночасному розгляді заяви щодо визнання батьків безвісно відсутніми чи оголошення їх померлими або недієздатними). Такий поділ також впливає з умов надання дитині статусу дитини, позбавленої батьківського піклування, що передбачені п. 24 Постанови КМ України «Питання діяльності органів опіки і піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24 вересня 2008 р. № 866 [3].

В судовій практиці встановлення опіки чи піклування над дітьми, позбавленими батьківського піклування досить часто трапляються випадки зловживання правом учасниками судового процесу.

Зокрема, цікавим є рішення Сквирського районного суду Київської області у справі № 1022/720/12 від 06 березня 2012 р., який розглядав у відкритому судовому засіданні № 1 в м. Сквирі Київської області справу за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3, третя особа : Орган опіки та піклування Сквирської районної державної адміністрації Київської області, Рада опіки та піклування при виконавчому комітеті Самгородецької сільської ради Сквирського району Київської області про встановлення опіки над малолітньою особою [4]. Суд встановив, що ОСОБА_2 звернулась до суду з вказаною позовною заявою в якій просить позбавити батьківських прав ОСОБА_3 посилаючись на те, що 26.09.2009 року її рідна дочка ОСОБА_4 уклала шлюб з ОСОБА_3 і після одруження взяла прізвище ОСОБА_3. ІНФОРМАЦІЯ_1 ОСОБА_3 в період шлюбу народила дочку ОСОБА_5, але під час пологів померла сама. З дня народження малолітня ОСОБА_6 стала проживати з нею, оскільки батько ОСОБА_3 після смерті дружини працював на роботі в с. Бортничі Київської області де і фактично проживає. Дочку відвідує досить рідко, матеріальну допомогу надає по мірі можливості. Фактично весь тягар по утриманню та вихованню малолітньої ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_1, ліг на її плечі. Вона матеріально забезпечена, має власне житло та задовільний стан здоров'я, а тому згідно законодавства може бути опікуном над малолітньою онукою ОСОБА_6.

Позивач у судовому засіданні позов підтримала в повному обсязі посилаючись на наведені вище обставини та просила ухвалити рішення по суті позовних вимог, зазначаючи при цьому, що позбавляти батьківських прав ОСОБА_3 вона не бажає, оскільки останній намагається відвідувати дочку у вільний від роботи час та надає матеріальну допомогу на її утримання по мірі можливості. Оформлення опіки над малолітньою ОСОБА_6 ІНФОРМАЦІЯ_1

потрібно для оформлення соціальної допомоги по догляду за дитиною, яка на даний час становить близько 2000 грн..

Представник третьої особи без самостійних вимог : Органу опіки та піклування Сквирської районної державної адміністрації Київської області у судовому засіданні просив у задоволенні позовних вимог ОСОБА_2 відмовити в повному обсязі посилаючись на те, що остання зловживає своїми процесуальними правами оскільки неодноразово зверталась до органу опіки та піклування в усній формі із заявами про призначення її опікуном над малолітньою ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_1 на засіданнях комісії їй було роз'яснено, що малолітня ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_1, не є сиротою і не позбавлена батьківського піклування, оскільки батько ОСОБА_3, проявляє до дитини батьківську турботу, працює у іншій місцевості для того, щоб забезпечити дитину усім необхідним.

Крім того, у рішенні зазначено, що в матеріалах справи міститься висновок ради опіки і піклування при виконавчому комітеті Самгородецької сільської ради Сквирського району Київської області від 10.02.2012 року у якому зазначено, що малолітній ОСОБА_9 обов'язково потрібно призначити опікуна. Однак, суд обґрунтовано висловив своє критичне ставлення до даного висновку і не прийняв його до уваги, оскільки він суперечить вимогам чинного законодавства, є необґрунтованим та окрім того винесений радою, а не органом опіки та піклування, яким є Орган опіки та піклування Сквирської районної державної адміністрації Київської області.

Зважаючи, що в матеріалах справи містяться безперечні докази що малолітня ОСОБА_9 не позбавлена батьківського піклування та дана обставина не заперчується сторонами, а встановлення опіки необхідно для оформлення соціальних виплат, то суд приходить до висновку, що позов не підлягає задоволенню в повному обсязі.

Крім того, суд справедливо звертає увагу, що відповідно до ч. 3, 5 ст. 13 ЦК України не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі (в тому числі і державі), а також зловживання правом в інших формах. При здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватись моральних засад суспільства.

Частиною 6 зазначеної статті передбачено, що у разі недодержання особою при здійсненні своїх вимог, які встановлені частиною другою п'ятою цієї статті суд, може зобов'язати її припинити зловживати своїми правами, а також застосувати інші наслідки, встановлені законом.

На підставі викладеного та керуючись ст.ст. 10,61,79,84, 88, 131,212-215,218, Цивільно-процесуального України, ст.ст. 55,56,58,60 Цивільного кодексу України, ст. 243 Сімейного кодексу України, наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 N 34/166/131/ суд вирішив в задоволенні позовних вимог ОСОБА_2 до ОСОБА_3, третя особа : Орган опіки та піклування Сквирської районної державної адміністрації Київської області, Рада опіки та піклування при виконавчому комітеті Самгородецької сільської ради Сквирського району Київської області про встановлення опіки над малолітньою особою відмовити в повному обсязі.

Література:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435 IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40-44. — Ст. 356.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947 III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 21-22. — Ст. 135.
3. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866 // Офіц. вісник України. — 2008. — № 76. — Ст. 2561.
4. Рішення Сквирського районного суду Київської області від 06 березня 2012 р. Справа № 1022/720/12 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/22063031>

Акімова А.О.

*асистент кафедри цивільного процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ЗЛОВЖИВАННЯ ПОЗИВАЧЕМ ПРАВОМ НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ З МЕТОЮ ВСТАНОВЛЕННЯ НАЙБІЛЬШ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ ДЛЯ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

Цивільний процесуальний кодекс України в статті 10 закріпив, що сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають рівні права щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості. Кожна особа повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.